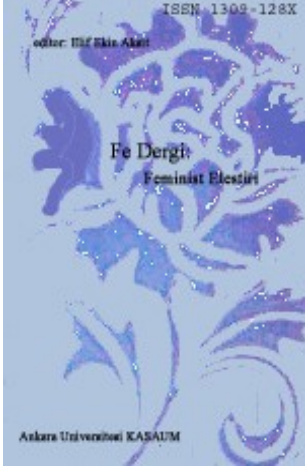

Yayımlayan: Ankara Üniversitesi KASAUM
Adres: Kadın Sorunları Araştırma ve Uygulama Merkezi, Cebeci 06590 Ankara

Fe Dergi: Feminist Eleştiri 9, Sayı 1
Erişim bilgileri, makale sunumu ve ayrıntılar için:
<http://cins.ankara.edu.tr/>

Feminist Etik Açısından Cinsellik ve Üreme: Fetüsün Bireyliği ve Kadının Beden Bütünlüğü
Ayşe Dayı

Çevrimiçi yayına başlama tarihi: 7 Haziran 2017

Bu makaleyi alıntılanmak için: Ayşe Dayı, “**Feminist Etik Açısından Cinsellik ve Üreme: Fetüsün Bireyliği ve Kadının Beden Bütünlüğü**” *Fe Dergi* 9, no. 1 (2017), 37-54.

URL: http://cins.ankara.edu.tr/17_4.html

Bu eser akademik faaliyetlerde ve referans verilerek kullanılabilir. Hiçbir şekilde izin alınmaksızın çoğaltılamaz.

Feminist Etik Açısından Cinsellik ve Üreme: Fetüsün Bireyliği ve Kadının Beden Bütünlüğü

Ayşe Dayı*

Bu makalede bir yandan (elektrofotografi gibi görüntüleme teknolojileri ve ultrason, taşıyıcı annelik ve fetal cerrahi gibi üreme teknolojilerinin yardımıyla) modern fetüsün teknolojik yaratımını ve tarihsel/kültürel inşasını göz önüne sererken, öte yandan bu teknofetüsün biyomedikal söylem ve uygulamalar, kürtaj karşıtı söylem ve hamileliği ve doğumu kriminalize eden yasa ve uygulamalarla birlikte hamileliği ve anneliği ciddi şekillerde dönüştürmesini işliyorum. Hamile kadın bedenini kadın ve fetüs olarak ikiye ayırıp birbirine karşıt şekilde konumlandırıldığı, fetüsün bireysellik kazanırken beden sınırları ihlal edilen ve belirsizleşen kadının gittikçe yok olduğu veya “doğmamış çocuk” için “rahim ortamı/kuluçka” haline geldiği bu dönüşümü feminist etik bakış açısından ele alıyorum.

Anahtar Kelimeler: fetüs, teknofetus, üreme, üreme teknolojileri, kürtaj, feminist etik, cyborg

A Feminist Ethics Approach to Sexuality and Reproduction: Fetal Personhood and Women’s Bodily Integrity

In this article, I discuss the technological creation and historical/cultural production of the modern fetus through imaging technologies such as electrofotography and reproductive technologies such as ultrasound, surrogacy and fetal surgery. Simultaneously, I reveal how this technofetus interacts with biomedical discourses and practices, anti-abortion discourses and laws and practices that criminalize pregnancy and birth to transform profoundly the understanding and experience of pregnancy and motherhood. The pregnant women’s body is split into two: woman and fetus who then are juxtaposed against each other, the fetus gains personhood while the women, whose bodily integrity has been violated and her body borders become more and more permeable, starts disappearing in t o empty space or becomes a “womb environment” or “incubator” for the “unborn child.” I end the article with a feminist ethics approach to this transformation.

Keywords: technofetus, reproduction, reproductive technologies, abortion, feminist ethics, cyborg

Modern Fetüsün Yaratımı

Fetüs, özellikle ABD’de, gebelik hakkında kitaplar, ultrason kartpostalları, kürtaj karşıtı kampanyaların görselleri ve araba reklamları gibi birçok yerde karşımıza çıkan kamusal bir aktör haline gelmiş ve bunun da ötesinde gittikçe onu taşıyan (ve bağımlı olduğu) hamile kadından bağımsız haklara sahip bir bireye dönüşmüştür.

Bugün görsel teknolojilerle de “kanıtlanmış,” bilimsel ve tıbbi bir “gerçek” olarak kabul ettiğimiz fetüs esasında oldukça modern dönemde inşa edilmiş bir kavram. Hamileliğin sosyal ve teknik olarak fetüs ve kadın ikiliği haline gelmesi çok yenidir. Barbara Duden (2000), modern fetüsün ilk ortaya çıkışını Samuel Thomas Soemmering’in fetal gelişimi sergileyen 1799 tarihli anatomik çizimlerine bağlıyor. 18. yüzyıl tıbbi ve ilintili olarak o tıbbi kültürde yaşayan hamile kadınların tarihinden iki yakın noktayı ele alan Duden, Aristo ve Galen’den gelen ve hamileliği, tüm hamileliklerin doğumla – ve illaki bir insan evladının doğumuyla – sonuçlanmadığı belirsiz bir dönem olarak gören, rahmin doğru ve yanlış döllenmeleri içeren polimorföz bir potansiyele sahip bir şey olarak kabul edildiği tıbbi gelenekten, hamileliğin “fetüs”ün insana uzak bir formdan insani bir forma dönüştüğü bir zaman olarak gören tıbbi geleneğe geçişi gösterir.

* Kıdemli Araştırmacı, UNIL-Université de Lausanne

Duden, 1725'te Eisenach'ta taşra hekimi ve dükaliğının saray doktoru olarak çalışan Dr. Johann Storch'un 26 yaşında hamile bir kadını tedavisi üzerine yazdığı notları inceler. Bunu yaparken de geçmişi kendi bağlamında anlayabilmek için hamileliğe ait tüm bedensel bilgilerini modernitenin ürünü oldukları için askıya alır. Bu notlara göre kendisinin “yaklaşık dört aylık hamile olduğunu düşünen” kadın bir kanama ve yoğun baş ağrısı sebebiyle Dr. Storch'a başvurur (Dr. Storch, defterine “haemorrhagiam uteri” notu düşmüştür). Notların devamında Storch'un kadına verdiği kırmızı mercan ve başka bir toz sonrası genç kadının “büyük bir kanama ile birlikte vücudundan büyük bir *molam* (et beni)“ı attığı yazılıdır. Kadının baş ağrısı dinmiş, kanaması geçmiştir ama hâlâ bazı ağrıları devam ediyordu. “İçeride birtakım kalıntıların olabileceğinden şüphelenen” Dr. Storch kadına biraz daha mercan ve Venis boraksı verir. Storch bunlara “doğumu hızlandıran veya ‘rahmi durağan kandan arındıran’ malzemeler” olarak değerlendirir. Üç gün sonra kadın “olgun bir yemiş kadar büyük ve bir tarafından bakıldığında domuz kafasını andıran bir parçanın kendinden ayrıldığını” söyler (Duden, 2000, s. 17).

İçinde “düşük”, “kürtaj ya da gebelik sonlandırılması” veya “fetüs” kelimelerinden hiçbiri geçmeyen bu örneği vererek Duden bize o zamanlardaki tıbbın ve Avrupalı kadınların hamileliği nasıl görüp deneyimlediklerini göstermiş olur. 18. yüzyılın başlarında kadınlar hamile olduklarını reglin kesilmesi, bebeğin hareket etmesi ve karnın büyümeye başlaması gibi bedensel işaretlerden anlıyorlardı. Yine de bir çocuğa mı başka bir şeye mi gebe kaldıklarından emin değillerdi. O zamanın Aristo ve Galen'den devam eden tıbbi geleneğine göre rahim polimorfoz bir potansiyele sahipti; bir kadın “döllenmenin gerçek/doğru meyvesi olan” çocuğa da gebe olabilirdi, “ay çocukları (*moon children*)” veya “et beni (*moles*)” şekillerinde adlandırılan yanlış meyvelere de.

Bu görüş sadece yetmiş dört yıl sonra, 1799'da, Frankfurtlu hekim ve aydınlanma anatomistlerinden Samuel Thomas Soemmering'in *Icones of Human Embryos (İnsan Embriyosunun Görüntüleri)* adlı kitabının yayımlanmasıyla tamamen değişmeye başlar. Soemmering anatomik çizimlerde insan embriyosunun kendisinin ve gelişiminin yer olmadığını fark eder, bunu da insan embriyolarını bir önyargı sebebiyle “itici” veya “yaratık gibi” bulan ve rahim içini göz ardı etmekte direnen anatomistlere bağlar. Soemmering, o Kassel'de, o zamanlar anatomi dersleri ve teşhirleri yapılan amfiteyatrosunun (*anatomical theater*) doğa harikaları koleksiyonundan aldığı ve değişik gelişim aşamalarında olan embriyo numunelerine, Avrupa'nın değişik yerlerinden kendisine hediye olarak gönderilen embriyoları da ekleyerek görevlendirdiği kişilerden farklı bir çizim talep eder.

Merkezi perspektif tekniğinin “gözü aldatıp yanlış izlenimlere, sayfa üzerinde de aldatmacaya dönüştüğünden” şüphelenen Soemmering (Duden, s. 22), çizim yapacak kişilere fetüsü “arkitektonik-geometrik ölçüm tekniği”ni kullanarak ölçmelerini ve sonra da onları “sanki onlara sonsuz mesafeden daima dik açılarla bakıyormuş gibi çizmelerini” ister. Duden, fetüslerin insanın çıplak gözle hiçbir şekilde algılayamayacağı bir şekilde “uzak bir kıyıya” yansıtılarak oluşturulduğu bu çizimlerin fetüsün teknolojik inşasının başlangıcı olduğunu söyler. Çizimlerdeki fetüslerin göbek bağları da yoktur; onlar artık kaynaklarından kopartılmış, anne ile ilişkinin hafızasının silindiği bedensiz(leşmiş) formlardır.

Duden'in de ileri sürdüğü gibi ilk olarak Soemmering'in çizimlerinde ortaya çıkan ve sonra röntgen ışıkları, mikrofotografi ve ultrason görüntüleriyle pekişen fetüs teknolojik bir oluşumdur. Bu oluşum ise hamileliği, anneliği ve doğumu tamamen değiştirmiştir. Allopatik teknotıbbın hüküm sürdüğü her yerde kadınlar hamileliği, doğumu ve anneliği bedensel bir deneyimden çok (kendilerinin de içselleştirdikleri) biyomedikal teknoloji aracılığıyla tanımlanan, gerçeğe dönüştürülen bir şey olarak yaşarlar. Gizli saklı, mahrem, görünmez ve bilinmez sembolü olan hamile kadın bedeni kamusal gözlem ve incelemeye açıktır, kadınlar ultrason ekranlarında optik hesaplar sonucu oluşan görüntüdeki fetüsleri “bebek”leri olarak görmeyi öğrenirler (Duden, 2000).

Bu makalede bir yandan modern fetüsün Lennart Nilsson'ın elektrofotografisi gibi görüntüleme teknolojileri ve ultrason, taşıyıcı annelik ve fetal cerrahi gibi üreme teknolojilerinin yardımıyla teknolojik yaratımını ve tarihsel/kültürel inşasını izleyeceğim. Diğer yandan ise bu teknolojik oluşumun – teknofetüsün - biyomedikal söylem ve uygulamalar, kürtaj karşıtı söylem ve hamileliği ve doğumu kriminalize eden yasa ve uygulamalarla pekiştirilerek hamileliği ve anneliği ciddi şekillerde dönüştürmesinden bahsedeceğim. Bu

dönüşüm sırasında hamile kadın bedeni kadın ve fetüs olarak ikiye ayrılır ve bu ikisi birbirine karşı şekilde konumlanır. Bu ayrımla beraber fetüs bireysellik kazanırken beden sınırları ihlal edilen ve belirsizleşen kadın gittikçe yok olur veya “doğmamış çocuk” için “rahim ortamı/kuluçka” olarak görülmeye başlanır. Bu süreçte doktorlar ise hamile kadın yerine “doğmamış hasta”lardan sorumlu hekimler haline gelirler.¹

Bütün bunları ele almamdaki amaç, görüntüleme ve üreme teknolojilerini reddetmek değil², bunların cinsiyetçi ve ırkçı biyomedikal söylem ve pratikler, kürtaj karşıtı söylem ve hamileliği ve doğumu kriminalize eden yasa ve uygulamalarla birlikte kadınların bedensel ve kişilik haklarında yol açtığı ihlaller üzerinde düşünebilmek, bu teknolojilerin söylem ve pratiklerle beraber fetüsü kadından ayırıştırıp bugünkü hale getirmelerini tarihsel bağlamda anlamak ve üç örneğinin ABD’de yaşandığı fetüsün haklarının kadının yaşam hakkı, bedensel ve ferdi haklarının önüne geçmesinin yarattığı kadına karşı şiddetin Türkiye ve diğer bağlamlarda tekrarlanmaması için bir uyarı olarak göz önüne sermek.

Tekno-fetüs, Fetal galaksiler ve Kadın

İsveçli fotoğrafçı Lennart Nilsson’ın 1965’te *Life* dergisinde yayınlanan fotoğrafları rahmin içinin ve fetüs gelişiminin bu sefer de fotoğraf teknolojisiyle kamusal gözleme açılmasına sebep olur. Fotoğraf tekniğinin ortaya çıkmasından üç nesil önce fetal gelişimi, çıplak gözün gördüğü veya görebileceği gibi değil de “objektif/nesnel” olarak yansıtmaya çalışan Soemmering’den yıllar sonra nesnel gerçekliği yansıttığı iddiasıyla ortaya çıkan fotoğraf tekniğiyle (ki kamera lensine verilen “objektif” adı da buradan gelir) fetüs kamusal alanda daha da güçlü olarak belirir. Nilsson’ın fotoğrafları arasında döllenmiş yumurtanın büyütülmüş bir fotoğrafının yanı sıra, *Life*’in kapağında da sergilenen ve ilk defa “görülen”, amniyotik sıvısında yüzen on sekiz haftalık canlı bir fetüs fotoğrafı da yer alır.

Görsel 1: Lennart Nilsson’ın *Life* dergisinin 1965 kapağındaki fotoğrafı. “Making Visible Embryos” web sitesinden alınmıştır: http://www.hps.cam.ac.uk/visibleembryos/s7_4.html

Görsel 2: Fotoğrafın Lennart Nilsson’ın sitesinde de yer alan orijinali: <http://www.lennartnilsson.com/home.html>

Bu görsel daha önce, kürtaj sırasında “katledildikleri” iddia edilen fetüs resimlerini kullanan kürtaj karşıtı hareket için mükemmel bir malzeme sağlar. Daha önce muğlak ve soyut olarak bahsettikleri *Yaşam* şimdi (bilimsel araçlarla) gösterilmiş³ ve ontolojik olarak fetüsü öne çıkaran ve anne bedenini önemsizleştiren bir görsel oluşturulmuştur (Micheals, 2000). Fakat ilginçtir ki, ABD’de – ve kanımca evanjelist Hıristiyanların kürtaj karşıtı hareketlerini ihraç ettikleri diğer tüm ortamlarda – *Yaşam*’ın sembolü haline gelen bu fetüs görselleri aslında ironik olarak kürtaj ve dolayısıyla ölümlle bağlantılıdır. Nilsson kapaktaki fotoğraf dışındaki

fotoğraflarını, tıpkı Soemmering'in de edindiği gibi, kürtaj sonucu görüntüleyebildiği fetüslerden elde etmiştir (Micheals, 2000). ABD'de Yaşam (hakkı) ve Yaşam'dan yana olmakla özdeşleştirilen bu görseller, 1965'te ABD'de yasak olan kürtajın İsveç'te yasal olması sonucu elde edilebilmiştir.

Nilsson'ın bu 1965 ve sonraki 1990 fotoğraflarında (ve *Space Odyssey 2001* filminin ilk sahnesinde uzayda amniyotik sıvısında dönen ve insana dönüşen embriyoda) görüldüğü gibi, bundan sonra hamilelik dergileri, el kitapları ve kürtaj karşıtı fotoğraflarda yer alan her fetüs resminde rahim ve kadın bedeni yok olmuş, siyah uzay boşluğuna dönüşmüştür. Soemmering'e benzer şekilde çoğu resimde fetüslerin göbek bağları bile yer almamaktadır.

Hubble teleskobuyla çekilen fotoğraflarda kullanılan doğurganlık metaforları ile fetüs fotoğraflarındaki uzay metaforları arasındaki alışveriş Meredith Micheals'ın dikkatini çeker. "Fetal Galaxies" ("Fetal Galaksiler") isimli yazısında belirttiği gibi, Nilsson'ın 1990'daki blastosist fotoğrafının altyazısı "Tıpkı bir ay modülü gibi embriyonun ayaksı yapıları da rahme inişini kolaylaştırır" gibi bir açıklama getirirken, *Newsweek* dergisinde Hubble teleskobundan alınan görüntüler "Pillars of Creation" ("Yaratılış Sütunları") olarak adlandırılır. "Eagle Nebulası'nın içinde bir yıldız *kreşinin* olduğundan ve burada yer alan ve *kabuğundan çıkacak yıldız yumurtalarından* bahsedilir" (Micheals, 2000, s. 124-125. İtalik vurgulamalar bana ait). Burada Micheals'ın dikkat çektiği nokta iki görsel teknolojinin de kullandıkları benzer elektrofotografi ve dijital tekniktir. Duden, Nilsson'ın ve Soemmering'in tekniklerini görüntüyü manipüle ederek hayalet-üreten teknikler olarak eleştirir. Nilsson'ın 1965'te yayınlanan fotoğrafları "özel olarak üretilmiş bir geniş açı lensi ve cerrahi görüntüleme aleti'nin ucuna eklenen minik bir lamba" (Life, 1965, s. 54, Micheals dan alıntı) ile elde edilmiştir. Duden (1993) Nilsson'ın 1965'teki fotoğraflarının bize teknolojiyle desteklenen gözün görebileceklerini sunduğunu, 1990'daki fotoğraflarının ise tamamen görsel bir performans olduğunu söyler.

Life'ta sergilenen ve döllemenin hemen ardındaki günlere ait olan nesnelere doğaları gereği görülemezler. Rahim müküsüne inmiş blastosistlerin yüzeyinde mor ışın dalga boyundan çok daha küçük özellikler "gösterilir." Şeker molekülleri fotoğrafçı tarafından aydınlatılamaz. Işığı yansıtacak olan film tabakasında yer alan obje ışık yansıtamayacak ölçütedir. Duden, 1993, p. 18. Micheals'dan alınmıştır.

Fotoğrafa eşlik eden yazıyla "dölleme ânı" olarak görmemiz istenen şey esasında elektron destesi ve moleküllerin müdahalesiyle ortaya çıkan dijital ölçümler kolajıdır. Duden'e göre "yaşam ya da daha doğrusu insan yaşamının başlangıcı olarak kabul edilmesi ve anlaşılması önerilen gamet, zigot ve embriyo, görünmezden önce dijital işlemlerle kodlanıp sonra da insan görsel işleme sisteminde tekrar kodlandığı sanal görsel bir kültür ürünü 'görünüşler'dir. Micheals kullanılan tekniğin astronomide de benzer olduğunu (kızılötesi ışınları kaydedip onları görülebilir ışık dalgasına çevirerek görünmeyecek şeyleri görülür kılan teknikler olduğunu) öne sürerek, Duden'i birini kabul edip diğerini reddederek kendini ve feminizmi ontolojik problemlere açtığını öne sürer. Duden'i eleştirdiği ikinci nokta da şudur: Kadın bedenselliğini öne sürerek kadınlığı tekrar üreme ile eşleştiren ve cinsiyet ayrımını koruyan bir tutumu destekleyebileceğini söyler. Micheals'ın Duden hakkındaki eleştirisini haklı bulmasam da bu iki feminist bilim kadının yazılarını fetüsün teknolojik inşası ve bu sırada kadının arka plandaki belirsiz evrene/uzay boşluğuna dönüşmesi, üreme ve astronomi görüntülemelemedeki benzer teknolojilerin kullanılması ve aslında teknolojik arafazla elde edebildiğimiz bu görüntülerin "bilimsel gerçek" – ve hayata dair gerçekler - olduğuna inanmamızı sağlayan biyomedikal, genetik, "aile değerleri," maneviyat içeren söylemleri ve tüm bunların, konumuz dahilinde, özellikle kadınların beden bütünlüğü, yaşam ve doğurganlık hakları üzerindeki etkilerini düşünmek açısından faydalı buluyorum. Blastosist örneğinde olduğu gibi, ancak teknolojik kodlamalar ve manipülasyondan geçerek "görebileceğimiz" bir şeyin insan hayatı olarak kodlanması da bir yandan "doğallığı" savunurken, diğer yandan teknolojiyi kullanan dini muhafazakar kürtaj karşıtı söylemlerde yaşam ve fetüs yaşamının başlangıcının (ve dolayısıyla kürtajın yasaklanma evresinin) durmadan daha da öne atılışını hatırlatıyor.

Üreme Teknolojileri ve Tekno-fetüs

Fetüsün kadından bağımsız bir birey haline gelmesi, hamileliğin de bedensel bir deneyimden çıkıp teknoloji aracılığıyla yaşanan (teknolojiyle kodlanan) bir bedensel deneyim haline gelmesinde diğer bir aşama da ultrason teknolojisidir. Mitchell ve Georges (1997) 1990'larda Kanada ve Yunanistan'da ultrason kullanımı ve fetal

söylemleri araştırırlar. Ultrason ritüeli bu iki yerde çok farklı şekillerde uygulansa da iki ülkenin kadınları da ultrasonu hamileliklerinin “gerçek kanıtı” olarak kabul ederler. Kadınlar için gerçekten hamile olduklarının ve (tıbben çok az şeyi belirleyebilse de) her şeyin yolunda olduğunun göstergesi kendi bedensel bilgileri ve sezgileri değil, sağlık personeli tarafından yorumlanan bu görüntüdür. Kadının kendi bilgisi önemsizleştirilir, teknolojik bilgi üstün ve geçerli bilgi haline gelir. Kanadalı teknisyen, fetüsün hareketlerini hissettiğini söyleyen bir kadına ancak bir iki hafta sonrasında hareketleri hissetmesi gerektiğini söyler. Diğer kadınlar ise ekranda fetüsün hareketlerini görüp de kendilerinin hissetmemelerinin yarattığı kendi bedensel bilgilerine duydukları güvenin sorgulanmasından bahsederler.

Dumit ve Davis-Floyd (1998) “organik yaşam ile teknolojinin simbiyotik füzyonu” olarak tanımladıkları *cyborg* üzerine dört farklı yaklaşımdan bahsederler. Bunlardan *cyborg*'u doğal olanın mutilasyonu olarak gören bakış açısında doğalın/doğanın kendi haline bırakılmasının ona teknolojiyle müdahale etmekten daha iyi olduğu ve çok daha az risk yaratacağı savunulur. Çoğu teknolojik müdahalenin kötü sonuçlar ya da yan etkiler doğurduğu ve bunların da yine başka teknolojik müdahalelerle çözülmeye çalışıldığı hatırlatılır. Örneğin doğumun her fazına yayılan biyomedikal teknolojik müdahaleler (ör: kadının hareketlerini kısıtlayan ve yanlış alarm verebilen fetal monitorlar, ağrı kesiciler, doğumu zorlaştıran yatma pozisyonu, acıyı bir anda arttıran yapay sancı) kadınları güçsüz düşürerek, hareketlerini kısıtlayarak, ağrılarını birden arttırarak ve itme güçlerini azaltarak doğumu zorlaştırır. Bunun üzerine ise kadınlara başka bir teknoloji olan sezaryen önerilir ve onlar “çocuklarının iyiliği” için sezaryen olmaya zorlanabilirler. Ultrason da benzer bir şekilde işler. Teknolojiyle fetüs ve anne olarak ikiye ayrılmış olan kadının yine teknoloji sayesinde “bebeğini” “görerek” hamileliğini benimsemesi ve “bebeğine” bağlanması umulur.

Mitchell ve Georges Kanada’da riskli hamilelikler dışında ultrason teknisyenleri tarafından uygulanan ultrasonda *cyborg* fetüsü görmeyi zor olduğunu, teknisyenlerin bu gri ekoları okumayı öğrendiklerini söylerler. Kendileri “bebeği görmeyi” öğrenmiş olan teknisyenler, diagnostik ölçümleri hızlıca yapıp her şeyin iyi olduğunu söyledikten sonra kadın ve partnerine bebeği “göstermeye” başlarlar. Hamileliği bedeninde olmasına rağmen gözleri ekrana sabitlenmiş olan kadın ve partneri teknisyeni dinlerler. Sevdikleri bir şeyi gören teknisyenlerin sesi değişir, gülümserler, ekrandaki ayakları gıcıklayıp ebeveynler için fetüsün sesini bile taklit edebilirler. Fetüsün hareketlerini “yüzüyor” veya “oynuyor” diye tanımlayan, ona “çekingenlik” ve “utangaçlık” gibi duygusal tonlar ve cinsiyet karakteristikleri yükleyen teknisyenler sayesinde fetüs daha da bireyselleşir, cinsiyetli, karakter özelliklerine sahip bir birey haline gelir. Gördüğüne “fetüs” diyen bir baba adayı “bebek” demeye teşvik edilir. Aynı bireyselleştirici söylem ABD’de yaygın hale gelen ultrason kartpostallarında da görülür. Burada da fetüs anneannesini selamlayan bir torun (dolayısıyla bir aile bireyi) ya da pembeye bürünmüş potansiyel bir kız çocuğudur.

Görsel 3: Bir ultrason kartı örneği: “Annesinin dudakları, babasının gözleri, dedesinin çenesi, ninesinin bir tanesi.” Burada fetüs aile bireyi haline gelmiş durumda..

Görsel 4: Ultrason kartı örneği 2: “Bir kızımız olacak!” müjdesini içeren (pembe) kartta bir kız çocukla ilişkilendirilen fetüs cinsiyet ve bireylik kazanmış durumda.

Fetüs görüntüsünün kartlar ve sosyal medya aracılığıyla kamusal paylaşıma sokulmasını, son zamanlarda haber olan tüp bebek denemelerinden arta kalan embryoların mücehherleştirilerek çiftlere sunulması gibi pratiklerle (Mutlu, 2017; Mayoh, 2017) birlikte ele aldığımızda, fetüsün bireyselleşmenin yanısıra nesneleştiği ve metalaştığını, ve (daha önce “mahrem” sayılanın) teşhir edildiğini gözlemliyoruz.

Mitchell ve Georges’un çalışmasında o zamanın Yunanistan’ında ise teknisyen değil de doktor tarafından ekran sadece kendine dönük olarak yapılan ultrason seanslarında daha çok diagnostik bilgi alınır ve verilir, fetüsün karakter özellikleri ve bireyliği oluşturulmaz, araştırmadaki kadınlar da fetüslerden kendi karakterleri olan otonom bireyler olarak bahsetmezler. Araştırmacılar bunu Ortodoks Yunan kültüründe bireyselliğin döllenme ile değil doğumla başlayıp zamanla toplumsallıkla gelişen bir şey olarak görülmesine bağlar.

Hamileliğin kadın ve fetüs olarak ikiye ayrılmasında teknolojinin rolünden bahsetsek de kültürel bağlamda baktığımızda bunun ırkçılık ve sınıf boyutunu görüyoruz. *Killing the Black Body (Siyahi Bedeni Öldürmek)* isimli kitabında Dorothy Roberts (1999), ABD’de Afro-Amerikan kadınların cinselliğinin ve doğurganlıklarının tarihini kölelikten başlayıp 1990’ların üreme teknolojilerine dek getirerek, kadın bedeni, cinselliği ve doğurganlığının kontrolünün sadece cinsiyetçi değil aynı zamanda ırkçı bir proje olduğunu gösterir ve kadınların doğurganlık hakları ve cinsel özgürlüklerini kazanmalarının ancak ırkçı beden kontrolünün anlaşılmasıyla gerçekleşebileceğini bize hatırlatır.

Roberts, anne ile fetüs arasındaki ayrımı beyaz kadınlardan çok önce siyahi kadınların deneyimlediklerinden bahseder. Köle sahiplerinin birbirleriyle çatışan iki farklı amaçları vardı: Bir yandan kadın kölelerinin emeğini olabildiğince sömürürken öte yandan bu kadınların hamileliklerinde kendi gelecek kapitallerini oluşturan çocukların sağlıklı olarak dünyaya gelmesine çalışıyorlardı. ⁴ Hamilelik ve çocuk bakımı tarlada ve köle sahibinin evinde yapılacak işlerden zaman çalıyordu; hamilelikte kadına çok iş yüklenmesi ise gelecek için güçlü bir iş gücü doğurmalarının önüne geçiyordu. Roberts bu çelişkinin ve köle sahiplerinin anne ile fetüsü olmayacak şekilde ayırmalarının en dramatik örneğinin hamile bir köle kadının kırbaçlanmasında görüldüğünü söyler. Hamile kadınlar kırbaçlanacakken toprağa karnını alacak büyüklükte bir çukur açılır, kadınlar buraya yüzüstü yatırılarak kırbaçlanırlar. Köle sahibi böylece anneye zarar verirken fetüsü koruduğunu düşünür, annenin duygusal-fiziksel durumunun fetüsü etkilemediğini varsayar. Roberts bunun ABD tarihinde anne ile fetüsün ayrıştırılarak birbiriyle çatıştırıldığı ilk örnek olduğunu söyler.

Anne ile fetüsün ayrıştırılıp fetüsün bireyleşmesi ve kadın bedeninin sınırlarının yok olup beden bütünlüğünün gittikçe daha çok ihlal edilmesine yol açan başka bir üreme teknolojisi de taşıyıcı anneliktir. Burada da ırkçı ve sınıfçı cinsiyetçiliğin etkisini görebiliriz. Muhtemelen tarihte kadınlar arasında birçok kez, fazla dillendirilmeden yapılmış olmasına rağmen taşıyıcı anneliğin ticarileşmiş haliyle, yeni bir üreme teknolojisi ve etik bir problem olarak ortaya çıkışı ABD’de New Jersey eyaletinde 1986 yılında görülen *The Matter of Baby M (M Bebeğin Davası)* ile olur. Bu davada William Stern, kendi eşinden çocuk sahibi olamadığı için Şubat 1985’te Mary Beth Whitehead ile bir anlaşma imzalar Bu anlaşmaya göre Mary Beth Whitehead, kendi yumurtası ile William Stern’ün sperminin döllenmesinden oluşan hamileliği sürdürmeyi ve doğan çocuğu Stern’e (Stern ve eşine) vermeyi taahhüt eder. Mart 1986’da çocuk doğduğunda, ona bağlandığını söyleyen Whitehead çocuğu Stern’lere vermeyeceğini açıklar. Bunun üzerine William Stern, çocuğun vekaletini almak ve taşıyıcı annelik kontratının yürürlüğe konulması için Whitehead’e dava açar. New Jersey Yüksek Mahkemesi taşıyıcı annelik kontratını geçersiz saymasına rağmen çocuğun vekaletini “ona daha iyi bir hayat sağlayacaklarını” öne sürerek Stern’lere verir.

Kelly Oliver (1989) ve birçok feminist bu dava sonrası dünyada yaygın bir şekilde uygulanmaya başlayan taşıyıcı annelik teknolojisini liberal teorinin bir yansıması olarak kadın bedenini ve anneliği metalaştıran ve kadının emeğini dokuz ay boyunca günde yirmi dört saatlik bir “hizmet”e tabi tuttuğu için eleştirirler. Burada dikkat çektikleri nokta, liberal hukuk anlayışında taşıyıcı annelik ve vekalet davaları, haklar

ve sorumluluklar, “doğal ebeveyn” ve “çocuğun iyiliği” kavramları üzerinden tartışılırken, bu kavramlarla ilintili sınıfçı ve cinsiyetçi varsayımlar göz ardı edildiğinde açılan davalarda taşıyıcı anneler her zaman kaybedeceklerdir. Çünkü, bu iki eşit taraf arasında imzalanan bir anlaşma değildir. Taşıyıcı anneler çoğunlukla bebeği alacak taraftan daha fakir ve emeklerinin farklı şekillerde sömürüleceği diğer işler arasında bunu seçmiş kadınlardır. Dolayısıyla davalar için avukat tutmaları ve vekalet davalarında çocuğa iyi bir gelecek sağlayacaklarına hakimleri inandırmaları daha güçtür. Oliver bu tür bir sömürünün ayrıca diğer emek sömürülerinden farklı olarak kadının hayatının on ayını ve gününün yirmi dört saatini kontrat altına alan, kadının kendi bedenini tehlikeye attığı bir anlaşma olduğunu ve bu haliyle Marksist anlayışta kadını tam anlamıyla kendi emeği ve bedeninden yabancılaştıran, kadın bedenini metalaştıran bir uygulama olduğunu öne sürer. Taşıyıcı annelik için aracı olan kliniklerin kataloglarında taşıyıcı annelerinin boyu, saç rengi, “ırk”ı gibi şeyler yer alır. Mary Whitehead’in imzaladığı anlaşmada doğacak bebeğin vekaletini William Stern’e verirse 10,000 dolar ama ölü bir bebek doğursa sadece 1,000 dolar alacağı yazılıydı (Roberts, 2000).

Ticari taşıyıcı anneliğin 2002 yılında yasallaştığı Hindistan’da, ülkenin en fakir eyaletlerinden biri olan Gujarat eyaletinde, kadın doğum uzmanı Dr. Nayna Patel’in açıp yürüttüğü Kaival Hospital Pvt Ltd & Akansha Infertility and IVF Clinic’te işe aldığı Hintli kadınlar, dünyanın dört bir yanından gelen heteroseksüel ve eşcinsel çiftler için çocuklar taşırlar. Dr. Nayna Patel ülkesinde taşıyıcı anne bulabilecek zenginlikte olan birçok Amerikalının kliniğini tercih etme sebeplerinin burada “alkol, sigara ve uyuşturucu kullanmayan kadınlar bulabilmeleri” olduğunu söyler (Gentleman, 2008). Hamile kadınlar kliniğinin iliştiğindeki bir binada kalırlar; böylece hamilelikleri boyunca beslenmeleri ve aktiviteleri kontrol altında tutulmuş olur (Kirkova, 2013). Kadınların sigara, alkol ve uyuşturucudan uzak durmaları ve kontrol altında tutulmalarının yanı sıra çiftlerin bu kliniği tercih etmelerinin başka bir sebebi de buraya verecekleri 28,000 doların ABD’de ödeyecekleri ücretin üçte biri kadar olmasıdır (Gentleman, 2008). Bu miktardan kadınlara ödenen ücret ise 8,000 dolar civarındadır (Kirkova, 2013). Taşıyıcı annelik Hindistan’da yıllık bir milyar dolar getirisi olan bir “endüstri” haline gelmiştir (Kirkova, 2013). Hindistan başbakanı Narendra Modi’ye göre bu endüstrinin %40’ı (bu fakir eyalet olan) Gujarat’tan sağlanmaktadır (Ajay, 2014).

Roberts (1999), Oliver gibi feministlerin taşıyıcı annelik eleştirilerinde kadın bedeninin, doğurganlığın ve doğacak çocuğun metalaştırmasını ele alırken ırkçılığın etkisini göz ardı ettiklerini öne sürer. Taşıyıcı annelikte insanı en çok rahatsız eden ve ahlak dışı gelen ana nokta olan insanların (bu durumda kadınların) metalaştırmasının Amerikan kölelik sistemini de andırıldığını hatırlatır, kölelik ve taşıyıcı annelik arasında benzerlikleri işleyen feministler ve hukukçu teorisyenlerden örnekler verir (Allen, 1990; Boone, 1992; Radin, 1987). Roberts, insanların metalaştırmasının en mükemmel örneğinin kölelerin açık arttırmayla en yüksek fiyat verene satılması olduğunu söyler. Köleler hukuken bir mülkün tüm özelliklerini barındırırlar, aynen bir mülk gibi başkasına transfer edilebilir, atanabilir, miras bırakılabilir veya borca karşı teminat olarak verilebilirlerdi. Bu sistemde köle kadınlar da taşıyıcı anne muamelesi görürlerdi: Kendilerinin ve çocuklarının sahibi olan köle sahiplerine doğurdukları çocuklar üzerinde hiçbir hakları yoktu.

Taşıyıcı annelikte ırkçılığın etkisine (ırkçılık ve metalaştırma arasındaki ilişkinin etkisine) baktığımızda bu uygulamanın sadece rahmin metalaştırmasına değil, genetik bağın da metalaştırmasına yol açtığını görürüz. Roberts’ın bu konuda verdiği örneklerden ikisi şöyledir: İlkinde IVF (In Vitro Fertilizasyon ya da Tüp Bebek) tedavisinde kocasının spermi yerine yanlışlıkla siyahi bir adamın spermi ile döllenerek siyahi bir çocuk doğuran bir kadının (kendisi biyolojik annesi olmasına rağmen) kızının başedeceği ırkçılığın hasarı için IVF kliniğine tazminat davası açmasından bahseder. Başka bir örnekte ise siyahi bir kadının Filipinli bir kadın ve beyaz eş için taşıdığı çocuğun vekalet davasındaki savunmanın ırk/çılık ve genetik bağ üzerinden kurulmasından bahseder. Hakime göre taşıyıcı annelik kontratı yapan çiftin “kendi genlerinden bir bebek özlemiyle yanıp tutuşmaları” ve taşıyıcı anne olan siyahi kadının ise fetüsle genetik bağı olmaması siyahi kadının çocuk üzerinde herhangi bir hakkı olmaması gerektiğini gösterir. Roberts bu örneklerle feministlerin taşıyıcı annelikteki kadına “tazmin edilebilir meta”(metalaşmayı sadece cinsiyetçi ve sınıfsal açıdan gören) bakış açısını eleştirir ve siyahi bir kadının, siyahi insanların yumurta ve spermelerinin ve doğan siyahi çocukların beyazlar ile değiştirilemez olduğunu hatırlatır. Bunu Hindistan’ın en yoksul eyaletlerinden birinde beyaz olmayan kadınların taşıyıcı annelik yapmasında da görebiliyoruz.

Mary Whitehead'de olduğu gibi ilk zamanlarda taşıyıcı annenin yumurtası kullanıldığında, dava açılması halinde kadının genetik bağının durumu "riskli" hale getirdiği iddiasıyla taşıyıcı annelik, sonradan "geleneksel taşıyıcı annelik" ve "gebelik taşıyıcı anneliği" olarak ikiye ayrılır. Birçok klinik, çiftlere yumurtanın ya kendilerinden olmasını ya da taşıyıcı anneden başka bir kadından alınmasını, taşıyıcı annenin ise sadece "gebelik taşıyıcılığı" yapmasını önerir. Bu tür taşıyıcı annelik kadın ile fetüs arasındaki bağı gebelik ve genetik bağ olarak ikiye ayırır; ve kadını tamamen "kiralanan bir rahme", bir "kuluçka makinesi"ne çevirir.

Fetal Cerrahi ve "Henüz Doğmamış Hasta"lar

Fetüsün bireyleşmesinde etkin olan teknolojilerden burada son olarak fetal cerrahiden bahsetmek istiyorum. Kaliforniya'da UCSF'de (Kaliforniya Üniversitesi San Fransisco Kampüsü'nde) Micheal Harrison ve ekibi, daha önce 1960'larda Yeni Zelanda ve Porto Riko'da uygulanan fetüs tedavi tekniklerini geliştirerek 1981'de dünyanın ilk başarılı "açık" fetal ameliyatını gerçekleştirirler. Bebek doğumdan kısa bir süre sonra ölse de bu gelişme dünya üzerinde değişik hastanelerde fetal cerrahi merkezlerinin açılmasına ve bu pahalı ve çok riskli operasyonun uygulanmasına yol açar. Ancak belirli hastalık ve genetik problemleri çok da yüksek olmayan bir başarı seviyesinde giderebilen bu tıbbi uygulama,⁵ anne-fetüs ayrımını ve çatışmasını derinleştirir. Philadelphia Çocuk Hastanesi'nin fetal cerrahi sayfasındaki videoda konuşan doktorlar, daha önce ultrason ile sadece uzaktan görebildikleri ve annenin karnının erişimi önlediği fetüse nihayet direkt olarak ulaşabildiklerinden bahsederler (<http://www.chop.edu/centers-programs/center-fetal-diagnosis-and-treatment#.V5Jlaq7Rpv->, Vurgu bana ait).

Fetal cerrahiyi kamusal alanda meşhur eden ilk fotoğrafta bıçakla açılmış bir rahimden çıkan minik bir elin doktorun parmağını kavramasını görüyoruz. Burada bu ciddi ameliyattan geçen ve fetüsün yaşamak için bağımlı olduğu hamile kadın yok olmuş, bize unutturulmuş, yerine (aslında refleksif bir hareketle doktorun elini kavrayan) fetüs ve erkek cerrah bu ulvi bilim mucizesinin ana özneleri olarak bize sunulmuştur. Tıpkı Leonardo da Vinci'nin Sistine Şapel'inde yer alan *Adem'in Yarattığı* tablosundaki gibi Tanrı ve Adem birbirlerine uzanırlar, Havva ise olan biteni Tanrı'nın omzunun ardından izler. *USA Today* gazetesinde "Hand of Hope" ("Umutun Eli") ismiyle yayınlanan fotoğraf Vanderbilt Üniversite Hastanesi Tıp Merkezi'nde Dr. Joseph Bruner'in Julie Armas'ı, hamile olduğu yirmi bir haftalık fetüsünün spina bifida problemini çözmek üzere gerçekleştirdiği ameliyatta çekilmiş. Dr. Bruner'in de fetüsün bilinçli olarak uzandığını reddetmesine rağmen, fotoğraf özellikle de kürtaj karşıtı eylemciler tarafından fetüsün hayata uzanması olarak yorumlanarak yayılmış.

Görsel 5: Dr. Joseph Bruner'in eli ve Julie Armas'ın hamile olduğu Samuel Armas'ın elinin buluşması. Fotoğraf, ameliyatta bulunup bu kareyi yakalayan fotoğrafçı Micheal Clancy'nin web sitesinden alınmıştır. <http://michaelclancy.com/>. Micheal Clancy web sitesinde "Fotoğrafi, Yaşamın Kutsallığı'nı korumak için kullanmak isterseniz serbestçe ödünç alabilirsiniz, kâr amaçlı olmadığı sürece serbestlikle kullanabiliriz" diyor. Benzer bir fotoğrafı Vanderbilt Üniversitesi'nin sayfasında ve üniversite dergisinde "Dr. Bruner fetüsün boyutunu (küçüklüğünü) göstermek için kendi işaret parmağını fetüsün eli ile karşılaştırıyor" alt yazısıyla vererek durumu

Yaşam hakkı/yaşam çabası gibi kürtaj-karşıtı bağlamdan uzaklaştırmışlar. <http://news.vanderbilt.edu/2011/02/vanderbilt-pioneered-fetal-surgery-procedure-yields-positive-results/>

Monica Casper (1998), fetüsün, fetal cerrahi sayesinde “doğmamış hasta” olarak tekno-kültürel inşasını - ve bu inşada hamile kadınların ve tıbbi personelin aktif rollerini - çok boyutlu etnografik araştırma ile gözler önüne serer. Casper, 1930’da fetüste sifilisi önlemek için hamile kadınlara verilen ilaçlarla başlayıp, vitamin takviyeleri, fetal kan ölçümleri, malformasyona uğramış fetal organlarda biriken sıvının çekilmesi, fetoskopi ve embroskopi gibi tekniklerle devam eden uygulamaların her birinin, esas hasta olarak kabul edilenin hamile kadından fetüse geçişinde etkin aşamalar olduğunu belirtir. Fetal cerrahi uygulamasına maruz kalan kadınlar ve eşleri, cerrahi ünitesinde çalışan doktorlar ve hemşirelerle mülakatlar ve tarihi ve güncel doküman analizi içeren çalışmasında Casper, doktor ve hemşirelerin, söylemlerinde bu ciddi ameliyatı göğüslemeyi kabul eden kadınları bir yandan “kahraman” ve “fedakar” anneler olarak nitelendirirken, diğer yandan da fetüse odaklanıp, gittikçe fetüsü hastaları kabul etmelerinden dolayı kadınlara, bir cerrahin deyimiyle “bulabileceğiniz en iyi kalp-ciğer makinesi” yani rahim ortamı ya da küvöz olarak görmelerinden bahseder.

Fetüsün ameliyatı kadının karnının ve rahminin açılması, amniyotik suyun boşaltılması, fetüsün ameliyat edilip geri konulması demektir. Kadınlar birden fazla ameliyattan geçebilir, erken doğuma girebilirler, anestezi ve ameliyatların tüm risklerine maruzdurlar. Burada Casper’ın da belirttiği gibi, tıp etiği açısından değişik bir çelişki de ortaya çıkar: Kendisinde hiçbir rahatsızlık olmayan kadınlar müdahalelerin ana objesi iken, fetüs esas hasta olarak kabul edilir ve hipokratik yeminin “öncelikle zarar verme” (*primum, non nocere*) ilkesi kendisi rahatsız olmayan kadınlar riske atılarak ihlal edilmiş olunur. Ehrenreich ve English’in (1978) deyimiyle fetal cerrahi kadınların iyiliğini gözeten tıp değildir. Casper, ana öznenin fetüs haline gelmesinde kadınların da pasif kalmayıp, aktif olarak bu inşaya katılımlarını gösterirken, tıbbi söylemin yarattığı bu anne-fetüs ayrışmasının kadınlarda yarattığı kafa karışıklığını da gözler önüne serer. Mülakat ettiği kadınlardan birisi “fetal cerrahi ve onun (fetüsünün) ameliyatı üzerine o kadar çok yoğunlaşmışım ki çok ciddi bir ameliyattan geçecek kişinin *ben* olduğumu idrak etmemişim” der (Casper, 1989, s. 174).

Casper, fetal cerrahinin üreme sağlığı teknolojileri, doğurganlık politikaları, kürtaj tartışmaları ve engellilik tartışmalarının tam ortasında durduğunu söyler. Fetüsün tıp tarafından “henüz doğmamış hasta” olarak kabul görüp, kadınların fetüsleri taşıyan rahimlere dönüşmesi, fetüsü (henüz) “doğmamış çocuk,” hakları kürtajla ihlal edilen birey olarak tanımlayan kürtaj karşıtı hareketler ve söylemlere destek sağlama potansiyeline sahiptir. Bu potansiyel Casper’ın araştırmasında yer alan cerrahların da gözünden kaçmaz; onlar yaptıklarının kürtaj karşıtı hareket tarafından suistimal edilmesini istemediklerini söylerler. Bununla birlikte, üzerinde “bu kadar emek gösterdikleri” fetüsün teknik olarak yine de kadın tarafından aldırılabileceğinden duydukları rahatsızlığı da dillendirirler.

Casper, fetal cerrahinin tıp etiğinde yarattığı çelişkinin yanı sıra, kürtaj karşıtı yeni-muhafazakar ortamda yarattığı hukuki (ve hukuk etiği?) problemleri de sorgular. Etik ve hukuki söylemlerde “fetüsün iyiliğini ve çıkarını” koruyan doktrinler öne çıkmaya başlar (Casper’dan alınarak: AAP Committee on Bioethics [Amerikan Pediatri Derneği Biyoetik Komitesi], 1990; ACOG Committee on Bioethics [Amerikan Obstetrisyen ve Jinekologlar Koleji Etik Komitesi], 1990; Knopoff, 1991; Macklin, 1990; Purdy, 1990). Bu yaklaşımlarda hamile kadının davranışları ve istekleri fetüsün ihtiyaçları, çıkarları ve hakları ile çatışır kabul edilir. Casper, bu durumda, doktor tavsiyesine rağmen fetal cerrahiye reddeden kadınlara ne olacağını sorar. Hamile kadınlar ameliyat olmadıkları zaman, sonrasında ölen fetüsten sorumlu tutulabilir mi? ABD’de hakim kararı ile sezaryene zorlanan kadınlar gibi, bu kadınlar da fetal cerrahiden geçmeye zorlanabilirler mi?

ACOG - Amerikan Obstetrisyen ve Jinekologlar Koleji Etik Komitesi, Haziran 2016 “Hamilelik Sırasında Medikal Tavsiyenin Reddi” isimli Komite Görüş Raporu’nda (*Committee Opinion Report*) (Sayı 664) bazı kadın doğum uzmanları, hastane personeli ve hukuk ekiplerinin, en çok görülen haliyle sezaryen doğum ve kan nakli vakalarında, mahkemeleri kullanarak kadınları tedaviye zorlamış olsalar da, mahkeme kararıyla zorlanan bu tür tedavilerin güç ilişkilerinin suistimali olduğunu, kişisel haklar ve hasta otonomisi ihlalleri içerdiğini ve beden bütünlüğü, cinsiyet eşitliği ve sosyo-ekonomik eşitliğe aykırılık gösterdiğini belirtirler. ACOG olarak kendilerinin, mahkemelerin kullanımı da dahil, hamile kadınların istemedikleri tedaviye zorunlu

koşulmalarına karşı olduklarını söylerler. Meslek etiği ilkelerinin de kadın doğum uzmanlarının mahkeme kararına uymama hakkını desteklediğini söylerken yine de bu uzmanların redlerinin doğuracağı potansiyel hukuki ve mesleki sonuçlarını göz önüne almalarını önerirler. ACOG, tıbbi kurumları mahkeme kararlarını uygulamamaya ve uygulamayı reddeden kadın doğum uzmanlarına işlem yapmamaya teşvik eder.

Fetüs Bireyliğini Pekiştiren Kürtaj Karşısı Yasalar

ACOG'un bu önemli vurgusuna rağmen, Casper korkularında – ABD bazında – haklı çıkar. Kürtaj hakkına saldırılar ABD'de kürtajın 1973'te yasallaşmasının hemen ardından başlar. 1977'de geçen ve gebeliğin sonlandırılmasını kamu kapsamında çıkartan Hyde Amendment ile yoksul (ve çoğu beyaz olmayan yoksul) kadınların hakkı olmaktan çıkan kürtaja daha sonra zorunlu yirmi dört saat bekleme yasaları, 18 yaş altı genç kızlara ancak ebeveyn veya mahkeme kararı ile kürtaj olabileceklerini söyleyen yasaları, ABD'de gebelik sonlandırmalarının çoğunun yapıldığı kliniklere getirilen kısıtlamalarla devam eder. 1990'larda ise bu kısıtlamalara fetüsün bireyliği üzerine kurgulanan yasalar eklenir (Joffe, 2011).

Paltrow ve Flavin (2013), ABD'de kürtajın yasallaştığı tarih olan 1973'ten başlayarak 1973 ile 2005 arasındaki yıllarda polis ve mahkeme raporları da dahil olmak üzere kamuya açık raporlar ve medya haberlerini inceleyerek ABD'deki hamile kadınların tutuklanmaları, hapse atılmaları ve istem dışı tıbbi müdahalelere (sezaryen, uyuşturucu rehabilitasyon tedavisi gibi) zorlanma oranlarını ve şartlarını araştırırlar. Muhtemelen tüm vakalara ulaşamadıklarını ve vakaların daha da çok olabileceğini söyleyen araştırmacılar, bu zaman dilimi içinde kırk dört eyalet ve Washington DC'de toplam dört yüz on üç hamile kadının özgürlüklerinin kısıtlandığını bulurlar. Roberts'ın bize hatırlattığı gibi bu cinsiyetçilikte ırkçılık ve sınıf yine ciddi bir rol oynar. Bu kadınların çoğu yoksuldur; "ırk"ının belirtilmiş olduğu üç yüz almiş sekiz kadının %59'u beyaz olmayan kadınlardır: Afro-Amerikan, Latin-Amerikan, Kızılderili ve Asya/Pasifik Adaları mensubu. Vakaların %84'ünde kadının hamileliği sırasında uyuşturucu kullandığı iddia edilir. Diğerleri ise doktorlarının gerekli gördüğü sezaryeni reddetme veya kendi kendine çocuk düşürme gibi nedenlerdir.

South Carolina eyaletinde Regina McKnight adında 21 yaşında Afro-Amerikan kadının bebeği ölü doğar. Daha sonra bu ölümün bir enfeksiyon sonucu olduğu anlaşılrsa da McKnight tutuklanır ve çocuk istimarı sonucu cinayetten yargılanır. Bebeğin ölmesinin McKnight'ın kokain kullanımı olduğu öne sürülerek on iki yıl hapse mahkum edilir. Daha sonra South Carolina Yüksek Mahkemesi, araştırmalara göre kokainin hamile kadınlarda fetüse etkisinin nikotin kullanımı, kötü beslenme, gebelik takibi hizmetlerinden yoksunluk gibi şehirdeki yoksul kadınlara ait diğer tüm faktörlerden farklı olmadığını belirterek bu kararı geri çevirse de, tekrar mahkemelik olup daha ağır bir ceza almaktan korkan McKnight adam öldürme suçunu kabul eder ve suçsuz olmasına rağmen sekiz yıl kaldığı haptiden çıkar. Bunun yanı sıra hamileliği sırasında kendi rızasıyla bağımlılık tedavisi almak için Wisconsin eyaletinde Waukesha Memorial Hastanesi'ne giden Rachael Lowe, eyaletin "kokain bağımlısı anneler" yasasını kullanan hastane personeli tarafından eyalet otoritelerine bildirilir. Lowe, eşi ve iki yaşındaki oğlu ile yaşadığı evinden alınıp zorla St. Luke Hastanesi'nin psikiyatri ünitesine yerleştirilir. Burada gebelik takibi hizmeti alamaz ve kendisine arasında Xanax da olan birçok ilaç verilir. Paltrow ve Flavin, kadınların zorunlu olarak sezaryene tabi tutulmalarına örnek olarak ise Florida eyaletinden Laura Pemberton vakasını verirler. Doktorları sezaryen sonrası vajinal doğum deneyerek 'doğmamış çocuğunun hayatını riske attığını' öne sürerek Pemberton'ın sezaryene tabi tutulması için mahkeme kararı çıkartırlar. Şerif, evinde doğumu başlamış olan Pemberton'ı gözaltına alıp ayaklarını bağlayarak zorla hastaneye götürür. Orada kurulan acil duruşmada eyalet adına konuşan avukatlar, eyaletin fetüsü koruma yükümlülüğü üzerine savunma yaparlar. Kendilerine yasal danışmanlık sağlanmayan Pemberton'lar ise bir yandan Laura Pemberton ameliyata hazırlanırken kendi düşüncelerini belirtirler. Hakim ameliyat öngörür. Daha sonra medeni haklarının ihlal edildiği için dava açan Laura Pemberton'a, federal bölge mahkemesi, Anayasanın 1., 4. ve 14. maddeleri uyarınca devletin fetüsün hayatını koruma yükümlülüğünün Pemberton'ın haklarından daha önemli olduğunu öne sürer. Bunların hepsinden sonra vajinal doğumla üç çocuk daha doğuran Pemberton, mahkeme kararının ve gördüğü hak ihlallerinin dayanağı olan, (her durumda) sezaryen ardından vajinal doğumun fetüse zarar vereceği tıbbi görüşünün doğru olmadığını göstermiş olur.

Paltrow ve Flavin, kadınların tutuklanmaları ve zorla tıbbi müdahaleye tabi tutulmalarının yasal dayanaklarını merak ederler. Temyiz mahkemelerinin, yürürlükteki çocukları koruma amaçlı ceza kanunlarının

ve medeni kanunun farklı şekillerde kullanılmasını reddettiğini gözlemler ve bu hak ihlallerinin ana dayanaklarının fetüsün bireyliğini savunan yasa ve yönetmelikler olduğunu bulurlar. Savcılar, hakimler ve hastane personeli eylemlerinin dayanağı olarak fetüsü kadından bağımsız ve kendi başına haklara sahip bir birey olarak gören fetüs yasalarını, eyaletlerinin fetüs yasalarıyla aynı söylemi paylaşan kürtaj-karşıtı yasaları ve Roe v. Wade yasasında yer alan fetüsün yaşayabilirliği (*viability*) tanımını fetüsün bireyliği olarak kabul eden çarpıtılmış Roe v Wade yorumlarını öne sürerler.

Paltrow ve Flavin, ABD’de otuz sekiz eyalet ve federal hükümet tarafından fetüs veya “doğmamış şiddet kurbanları” başlıklı yasaların kabul edildiğinden veya eyaletlerin mevcut cinayet yasalarını “doğmamış”ları da kapsayacak şekilde değiştirdiklerinden bahseder. Bu tür yasalarda, zigot ile fetüs arasındaki her şey kadından bağımsız haklara sahip “şiddet maruzu” olarak tanımlanır ve “rahimdeki çocuğa” verilecek zarar suç kabul edilir. Kaliforniya, Georgia, Tennessee, South Carolina ve Utah’ta bebekleri ölü doğan veya doğumdan hemen sonra ölen kadınlar fetüs yasalarıyla dava edilmiştir. Örneğin Utah’ta Melissa Rowland, ikizlerinin birinin ölü doğmasından sonra bu olay kendisine iki hafta önce önerilen sezaryeni reddetmesine bağlanarak, Utah fetüs yasaları bağlamında tutuklanır ve yargılanır.

Fetüs bireyliğini pekiştiren ve hamile kadınları istenmeyen müdahalelere maruz bırakan veya onlardan istedikleri kürtajın alınmasını sağlayan diğer yasalar da fetüsün acı hissettiğini öne sürerek kürtajın sınırlandırıldığı yasalar (ör: “Acı Hisseden Doğmamış Çocuğu Koruma Yasası” -SB 209, Georgia), hamileliğin geç safhalarında uygulanan bir kürtaj metodunu “Kısmi Doğum” ve dolayısıyla cinayet olarak tanımlayarak yasaklayan “Kısmi Doğum Kürtajı Yasağı” yasaları (on dokuz eyalette mevcut), anneden bağımsız yaşayabileceği gelişmişlikte olduğu iddiası hamileliğin bir döneminden sonra kürtajı yasaklayan yasalar (kırk üç eyalette mevcut) ve kürtaj olacak kadınların ultrasondan geçmelerini zorunlu tutan yasalardır (“An Overview of Abortion Laws”, 1 Temmuz 2016, Allen Guttmacher Intitute; ve “Requirements for Ultrasound”, 1 Temmuz 2016, Allen Guttmacher Institute). ABD’de yirmi beş eyalette kürtaj hizmeti sırasında ultrason kullanımı yasal düzenlemeye tabidir. Üç eyalette sağlık personeli kürtaj olmaya gelen kadınlara fetüsün ultrason görüntülerini göstermeye ve anlatmaya zorunlu kınıyor, diğer yirmi iki eyalette ise sağlık personelinin kadınlara ultrason görüntüsünü izlemeyi önermeleri şart koşuyor. Ultrason görüntüsünün ve fetal gelişimin tanımlanmasının zorunlu tutulduğu üç eyaletten Louisiana’da kadınlar ekrana bakmayabilir, Texas ve Virginia’da ise tanımlanmasını reddedebilir. Kadınların sadece ultrason görüntüsünü izlemelerinin önerildiği eyaletlerden Ohio’da ise sağlık personelinin, hamileliklerinin ilk üç ayında olan kadınlarda fetüsün kalp atışını bulmaları şart koşuyor ve bu da sadece ultrason ile gerçekleştirilebilecek bir istek.

Feminist Etik

Bu makalede ilk olarak görsel teknoloji yardımıyla kadın bedeninin dışında ve ondan bağımsızmışçasına *varedilen* fetüs ya da teknofetüsün, daha sonra ultrason ve taşıyıcı annelik gibi üreme teknolojileri ve fetal cerrahi gibi üreme ve doğurganlıkla ilintili tıbbi teknolojiler sayesinde cinsiyeti, ırkı, karakteri, kendi doktoru olan bir birey haline gelişini, fetüs bireyleşirken kadınların ise beden bütünlüklerinin bu görsel teknolojiler ve üreme teknolojileri tarafından ihlal edilip onların fetüs için rahim ortamlarına dönüşmelerinin kısa tarihini işledim. En keskin örneğinin ABD’de görüldüğü üzere, kürtaj karşıtı yasaların da bu bireyliği pekiştirmesiyle – yaşamı korumak adına – kadınlara uygulanan şiddeti görülür hale getirmeye çalıştım.

Bunlardan ne gibi sonuçlar çıkartabiliriz?

Ultrason teknolojisini işlerken Dumit ve Davis-Floyd’un (1998) “organik yaşam ve teknolojinin simbiyotik füzyonu” olarak tanımladıkları *cyborg* kavramından bahsetmiştim. Bu füzyonun, en klasik örneği Arnold Schwatzeneger’in canlandırdığı *Terminatör*’de olduğu gibi insan ile makine/teknolojinin direkt birleşimi, füzyonun insan bedeninde vücut bulmasıdır.⁶ Fakat Dumit ve Davis-Floyd ve diğer araştırmacılara göre *cyborg*, yaşamlarımızın gittikçe teknolojiye (ve hayatımıza ve bedene daha çok nüfuz eden teknolojilere) bağımlı hale gelmesini ve bunun sonucu olarak teknolojiyle iç içe yaşamımız sırasında vücutten ve sosyal olarak dönüştüğümüz varlığa işaret eder. Dumit ve Davis-Floyd, feminist antropolog ve feminist kültürel çalışmacıların üreme teknolojilerini ele alarak *cyborg* literatürüne ve *cyborg*’un kadınlar üzerinde etkisini araştırmaya katkıda bulduklarını söylerler. Burada işlediğim kısa tarih de bu literatürler içinde anlaşılmalıdır: Fetüsün tekno-fetüs haline gelişinin, fetüsün ve fetüsü taşıyan hamile kadının *cyborg*laşmasının bir tarihidir. Tekno-fetüs, başından

İtibaren bir teknoloji ürünüdür. Görsel teknoloji ve üreme teknolojileriyle çıplak gözle görülemeyecek bir şey görünür kılınırken, aynı zamanda fetüs hiç olmadığı bir şekilde, kadın bedeninden bağımsız yaşıyormuş veya yaşabilecekmış gibi tasvir edilerek olduğundan farklı bir varlık haline getirilir ve bu oluşum Duden'in de belirttiği gibi hamileliğe, anneliğe bakışı ve bunların deneyimini tamamen değiştirir. *Cyborg* ve teknolojiye bağımlılığımız noktasında kadınlar Duden'in de dediği gibi artık bedensel deneyimlerinden çok teknolojiye güvenirlere. İlk etapta idrar ve kan testleriyle keşfedilen hamilelik ilk ultrason görüntüsüyle kendilerine ve ailelerine kanıtlanmış olur. Fetüsü yaratıp kadından ayıran teknoloji, yine başka bir teknoloji aracılığıyla ikiliyi bağlamayı amaçlar. Burada aynı teknolojinin (ultrason), Mitchell ve Georges'un (1997) araştırmalarında gösterdikleri gibi bir yandan kadına hamileliğinin iyi gittiğine dair bir nebze rahatlatma sağlamak için kullanılırken, öte yandan kürtaj karşıtı uygulamalarda ise fetüsü göstererek, gelişimini anlatarak, kalp atışını dinleterek veya kadına tıbbi tecavüz sayılabilecek vajinal ultrason yaparak kadını istemediği hamileliği devam etmeye zorlanmak için kullanıldığını gözlemliyoruz. Uygulayanların amaçları farklı olsa da sonuç olarak teknoloji kullanımı ile doğru/muteber anneliğin düzenlenmesini görüyoruz.

Ultrasonun yanı sıra, taşıyıcı annelik ve fetal cerrahi örneklerinde de gördüğümüz gibi önemli başka bir nokta da kadınların *cyborg*'laşmadaki aktif rolleri: Kadınlar teknolojiyle yaratılan kadın-fetüs ayrımını benimsiyor ve kendilerini rahim ortamları şeklinde görebiliyorlar. Bir üçüncü nokta da kadınların yanı sıra doktorlar ve diğer sağlık personelinin de (hemşireler, ultrason teknisyenleri vs.), bu ayrımında ve kadınların beden bütünlüğünün ihlallerinde oynadıkları aktif rolün görünür hale getirilmesinin önemi. Hamile kadının yerine fetüsün "henüz doğmamış hasta" adı altında yasal, etik ve tıbbi açıdan absürt/abes bir kategori olarak hasta haline gelmesinde doktorların rolünü ve ayrıca ultrason teknisyenlerinin yeni öğrendikleri bir şeyi kadın ve eşi için yorumlayarak kadının ve eşinin hamileliğe olan bağlılıklarını arttırmaya çabaladıklarını görüyoruz. Kürtaj karşıtı yasalarda tıbbi gereklilikten tamamen yoksun ultrason uygulamalarının tıp tarafından sorgulanmayışını gözlemliyoruz. Ve Paltrow ve Flavin'in (2013) de bulduğu gibi uyuşturucu kullanan hamile kadınların tedavi yerine tutuklanmalarında veya istemedikleri halde sezaryen ameliyatına zorlanmalarına yol açan uygulamalarda sağlık personelinin hasta gizliliğini hiçe sayan ve şiddet içeren tavırlarına tanık oluyoruz.

Paltrow ve Flavin, araştırmalarında yer alan dört yüz on üç vakadan sadece iki yüz yetmiş altısında (yani toplam vakaların üçte ikisinde) kadınların polis, savcı veya mahkemeye nasıl şikayet edildiklerinin izini bulabiliyorlar. Yüz on iki vakada (yani şikayet kaynağı bilinen vakaların %40.5'inde) kadınların tutuklanmaları, gözaltına alınmaları veya zorunlu tıbbi müdahaleden geçmelerine yol açan bilgi doktorlar, hemşireler, ebeler, hastane sosyal hizmet görevlileri, hastane yöneticileri ve rehabilitasyon danışmanları tarafından sağlanmış olduğunu görüyorlar. En az kırk yedi vakada sağlık personeli ve hastanede çalışan sosyal hizmet görevlilerinin, hamile kadınlar hakkında gizlilikle korunan bilgileri çocuk esirgeme veya sosyal hizmet otoritelerine (onların da polise) bildirdiklerini buluyorlar. Bu gizlilik ihlallerinde beyaz olmayan kadınlar hakkındaki bilgilerin beyaz hamile kadınlara oranla daha sık paylaşıldığını da ekliyorlar.

Sonia Correa ve Rosalind Petchesky, 1994'te Birleşmiş Milletler tarafından Kahire'de düzenlenen Uluslararası Nüfus ve Kalkınma Konferansı için hazırladıkları bir makalede üreme ve cinsel haklara feminist etik bakış açısı geliştirmek üzere çalışırlar. Feminist etik bakış açısını dört ilke üzerine kurgularlar: (1) kadının beden bütünlüğünün korunması (kadının bedenine duyulacak saygı ve kadının suistimal ve şiddete, istenmeyen gebelik ve zorunlu cinsel ilişkiye maruz kalmaması), (2) kendi başına fert/şahıs olarak tanınma hakkı (kadının üreme ve cinsellik üzerine kendi başına karar alabilme ve bu kararlarına saygı gösterilmesi hakkı), (3) tüm sağlık hizmetleri ve sosyal kaynaklara eşit erişim hakkı, ve (4) gelenek adına değil de kadınların kendilerinin özgür bir şekilde seçtikleri tüm grup ve kültürel çeşitliliklere saygı gösterilmesi. Bunları sıralarken hakların soyut kalmayıp hayata geçebilmeleri için gerekli şartların da karşılanması gerektiğini belirtiyorlar (Burada eğitim, ekonomik bağımsızlık gibi kadınların doğurganlık ve cinsellik alanlarında kısıtlanmalarına yol açan bir sürü sosyal ekonomik ve kültürel şartlar yer alabilir). Correa ve Petchesky aynı zamanda hakların sadece olumsuz haklar olarak değil, onaylayan haklar olarak da düşünülmesi gerektiğini söylüyorlar. Cinsel şiddete maruz kalmama hakkının yanı sıra cinsellikte kendini özgürce ifade etme ve zevk alma haklarını da unutmamız gerektiğini hatırlatmış oluyorlar (Petchesky, 2003).

Bu feminist etik bakış açısını fetüsün bireyleşmesi ve kadının *cyborg*'laşmasına uygularsak, fetüs ile kadını ayıran ve adeta karşı karşıya getiren tüm uygulamalarda kadının beden bütünlüğünün önce sembolik olarak, sonra ise gittikçe daha somut şekillerde ihlal edildiğini görüyoruz. Bununla birlikte teknop ve yasamanın, ataerkil, ırkçı ve (burada taşıyıcı annelik ve fetal cerahi de sadece ima ederek geçtiğim) kapitalist faktörler içeren söylem ve uygulamalarıyla hamile kadınların birey haklarını da aşındırdıklarına tanık oluyoruz. Eşit erişim prensibine ilişkin, taşıyıcı annelik örneğinde gördüğümüz gibi kadınlar fetüs için rahim haline gelirken bile sınıfsal eşitsizlik ve ırkçılığın etkisini görebiliyoruz. Fetal cerrahi gibi pahalı uygulamalarda da eşitsizlik söz konusu.

Türkiye'de son zamanlarda politikacılar tarafından sarfedilen ve kürtajı cinayet olarak tanımlayan (ve bu durumda kadını da kendi fetüsünün katili olarak gören), kadınların tecavüz sonucu hamile kalmış olsalar dahi çocuğu doğurmaya teşvik edilmeleri şeklindeki söylemler ve sezaryene getirilen kısıtlamalar da kadın ve fetüsü ayırıştırıp karşı karşıya getiren ve bu yolla kadının beden bütünlüğü ve birey haklarının ihlallerinin önünü açan söylemlere ve uygulamalara örnek teşkil ediyor. Osmanlıdan erken Cumhuriyet rejimine uzanan bir süreçte iskat-i cenin (çocuk düşürme) olarak adlandırılan kürtaj önceleri dini hukuki otorite ile kontrol edilip (fikir) "mekruh" görülürken 19. Yüzyilin ortalarından itibaren daha ziyade nüfus politikaları kapsamında devlet, hukuk ve tıp otoritelerinin gözetimine girerek bir "cinayet", hukuki bir "suç" haline getirilmiştir. Dini tanımında (Hanefi mezhebi) cenin ruhani açıdan değerlendirilirken (kürtajın ceninin ruh kazanmasından önce yapılması kabul edilirken), 19. Yüzyıl ortalarında başlayıp erken Cumhuriyette devam eden tanımların ise, natalist nüfus politikaları bağlamında cenini potansiyel çocuk, müslüman (ve sonra Türk Müslüman) nüfusun bir parçası, potansiyel vatandaş olarak görüldüğünü söyleyebiliriz. Kadınların, özellikle de müslüman (ve Cumhuriyette Türk Müslüman) kadınların çocuk düşürmesi, vatana, hatta "ırk"a karşı işlenmiş bir suç, bunlara ve annelik, kadınlık rollerine ihanet olarak görülmüştür (Balsoy, 2015; Toprak, 2017; Ertem, 2011; Demirci & Somel, 2008).

2012'den itibaren Türkiye'de tekrar gündeme getirilen ve yasa değişmezse de kürtaj uygulamasında yurt içinde gözlemlenen ciddi düşümlere yol açan (Kadir Has Üniversitesi Toplumsal Cinsiyet ve Kadın Araştırmaları Merkezi Raporu, 2016) "kürtaj cinayettir" söylemini bu tarihsel bağlamda alırsak, 1960 ortalarından itibaren uygulanan anti-natalist (doğum oranını düşürmeye yönelik) nüfus politikalarından ve kadın hareketinin kadını aile içinde değil kendi başına birey olarak tanımlamada yol açtığı ilerlemelerden, tekrar natalist (doğum oranını artırmaya yönelik) ve kadını aile içinde ve annelik rollerinde tanımlayan islami muhafazakar söyleme geri döndüğümüzü söyleyebiliriz. Buradaki değişiklik belki de, bu söylemin neoliberal muhafazakar bir söylem olmasında ve nüfusu artması beklenen grup artık geniş anlamda "müslüman nüfus" değil (Kemalist, laik ve Kurt nüfuslarına karşı tanımlanan) Türk muhafazakar nüfus oluşundadır. Her halikarda, kadın ve cenini ayırıştırarak, cenini çne çıkardığını ve bu yaklaşımın Türkiye'de doğum kontrolü, kürtaj ve yaygınlaşmaya başlayan üreme teknoloji kapsamında yol açabileceği hukuki ve sosyal problemleri ve hak ihlallerini öngörebiliriz.

¹Latince **fetus** ya da **foetus** kelimelerinden türeyen “fetus”ün sözlükteki ilk anlamı “bir insan veya hayvan yavrusunun rahim veya yumurta içindeki gelişimi” olsa da daha sonra bu anlama, güncel tıp ve biyoloji alanlarında da kullanıldığı şekliyle “(insanlarda döllenmeden sekiz veya dokuz hafta sonra) temel beden parçalarının oluştuğu dönemden sonrasında kapsayan varlık” anlamı eklenmiş. Bu makalede ben fetüsü bu ikincil teknik anlamından ziyade, embriyoyu da kapsayan döllenme sonrası tüm gelişimi içeren kültürel varlık olarak ele alıyorum.

²Arkadaşların, tanıdığın, aileden birinin yapması dışındaki ticari taşıyıcı annelik teknolojisini, hamileliği sürdüren kadının bedenine getirdiği ağır yük, olası ciddi yan etkileri ve kadın bedeninin ve rahminin başkaları tarafından para karşılığında kontrol edilmesinden/sömürülmesinden dolayı reddediyorum.

³Burada büyük harfle bahsedilen Yaşam’la, ABD’de yer alan ve kendilerini *pro-life* yani “yaşamdan yana” olarak adlandıran kürtaj karşıtı harekete gönderme vardır. Bu hareket kadının sosyal olarak yer aldığı yaşamı kutsallaştırıp soyutlaştırarak Yaşam kavramına çevirir. Dindar kimliğe rağmen argümanlarını bilim ve teknolojiye dayandıran bu harekette esas olan fetüsün hayatına duyulan saygıdır. Pennsylvania State Üniversitesi’nde doktora yaparken kasabamıza üzerinde parçalanmış fetüs resimleri olan kamyonetleriyle kampanya için gelen *Operation Rescue (Kurtarma Operasyonu)* adındaki kürtaj karşıtı militan örgüt kadınların “katlettikleri” fetüsler ve Nazi soykırımı arasında birçok yerde yaptıkları bağlantıyı öne sürmüşlerdi. Kampüsümüzdeki Musevi Amerikalı feminist kadın öğrenciler ise bunu ellerinde “atalarımı kendi emelleriniz için kullanamazsınız” yazan pankartlarla protesto etmişlerdi. Burada bir yandan kürtaj ve katliam eşleştirilirken diğer yandan fetüs ile doğmuş ve yaşayan bireyler de bir tutulmuştu. Tabii bunu Musevilerin fetüsleştirilmesi olarak da okuyabiliriz.

⁴Kölelik rejiminde yaşayan kadınların bu sisteme çocuk doğurmalarının yarattığı korkunç içsel çatışmayı ve bunun kendi çocuğunu öldürmeye kadar giden zorlu kararlarını Alice Walker’ın *Beloved* kitabında ve kitaptan esinlenen filmde görebiliyoruz.

⁵ABD’nin Philadelphia şehrinde bulunan, ünlü The Children’s Hospital of Philadelphia’nın fetal cerrahi ile ilgili sayfasında fetal cerrahinin uygulanabileceği 14 değişik durum listelenmiştir.

⁶*Slate* dergisinde yazan William Saletan, 61 yaşındaki Arnold Schwarzenegger de dahil olmak üzere, ABD’de vücutlarına kalp kapakçığı, kalça ve diz protezleri, metal plakalar vs. yerleştirilerek, bir anlamda üzerinde yeni teknolojilerin de denendiği yaşlıların *cyborg* haline geldiğini yazar. Saletan bu teknolojilerin eşitsiz dağılımlarından başlayarak, yan etkileri (protez kalçaların çıkardığı sesler), yol açabilecekleri gizlilik ihlalleri (Elektronik bağlantısı aracılığıyla doktorlara rapor yollayabilecek hale gelecek olan araçlar bilgilerimizi acaba sigortalarla da paylaşacaklar mı? Ve birilerinin bu aletleri *hack* etmesi mümkün mü) ve ötenazi hakkı gibi etik sorunları ortaya atar (Ölmek istiyorken sizi hayata döndüren kalp ritmi düzenleyicinizi doktorunuz ya da eşiniz “kapatabilir mi?”).

Kaynakça:

AAP Committee on Bioethics (1990). Fetal Therapy: Ethical Considerations. *Women’s Health Issues*, 1: 16-17.

ACOG Committee on Ethics, Committee Opinion. (2016, Number 664). Refusal of Medically Recommended Treatment During Pregnancy.

ACOG Committee on Ethics (1990). Patient Choice: Maternal-Fetal Conflict. *Women’s Health Issues*, 1: 13-15.

Allen, Anita L. (1990). Surrogacy, Slavery, and the Ownership of Life. *Harvard Journal of Law and Public Policy*, V 13: 139-149.

Allen Guttmacher Institute (As of July 1, 2016). An Overview of Abortion Laws. https://www.guttmacher.org/sites/default/files/state_policy_overview_files/spib_oal.pdf

Allen Guttmacher Institute (As of March 1, 2016). Requirements for Ultrasound. https://www.guttmacher.org/sites/default/files/pdfs/spibs/spib_RFU.pdf

Ajay, Laksmi (February 13, 2014). Gujarat, a hub of rent-a-womb industry in India. *The Indian Express*. <http://indianexpress.com/article/india/india-others/gujarat-a-hub-of-rent-a-womb-industry-in-india/>

Balsoy, Gülhan Erkaya (2015). *Kahraman doktor ihtiyar acuzeye karşı; Geç Osmanlı doğum politikaları*. İstanbul, Türkiye: Can Yayınları.

Boone, Sarah S. (1992). Slavery and Contract Motherhood: A ‘Racialized’ Objection to the Autonomy Arguments. In H. Bequaert Holmes (Ed), *Issues in Reproductive Technology I: An Anthology* (pp. 349- 366). New York, NY: New York University Press.

Casper, Monica, J. (1998). *The making of the unborn patient: A social anatomy of fetal surgery*. New Brunswick: Rutgers University Press.

Demirci, Tuba, & Somel, Selcuk. A (2008). Women’s Bodies, Demography, and Public Health: Abortion policy and perspectives in the Ottoman Empire of the nineteenth century, *Journal of History of Sexuality*, 17(3): 377-420.

- Duden, Barbara (2000). The fetus on the 'farther shore': Toward a history of the unborn. L. Morgan and M. Michaels (Eds). *Fetal Subjects, Feminist Positions* (pp. 13-25). Philadelphia: University of Pennsylvania Press.
- Duden, Barbara (1993). *Disembodying Women: Perspectives on Pregnancy and the Unborn*. Cambridge, MA: Harvard University Press
- Dummit, Joseph, & Davis-Floyd, Robbie (1998). Cyborg Babies: Children of the Third Millenium. In Davis-Floyd, R. & J. Dummit (Eds.) *Cyborg babies: From techno-sex to techno-tots* (pp. 1-18). New York: Routledge.
- Ertem, Ece Cihan (2011). Anti-abortion policies in Late Ottoman Empire and Early Republican Turkey: Intervention of State on women's body and reproductivity, *Fe Journal: feminist critique*, 3(1): 47-55.
- Gentleman, Amelia (March 10, 2008). India Nurtures Business of Surrogate Motherhood. *The New York Times*. http://www.nytimes.com/2008/03/10/world/asia/10surrogate.html?_r=0
- Joffe, Carole (2011). *Dispatches from the abortion wars: The costs of fanaticism to doctors, patients, and the rest of us* (Kindle Edition). Ypsilani, MI: Beacon Press.
- Kadir Has Universitesi Toplumsal Cinsiyet ve Kadın Arastirmalari Merkezi (2016). *Yasal ama ulasabilir degil: Turkiye'deki Devlet Hastahanelerinde Kurtaj Hizmetleri*.
- Kirkova, Deni. (September 20, 2013). Wombs for rent in India: Inside the 'house of surrogates' where poverty-stricken women carry babies for wealthy foreigners. *Daily Mail Online*. <http://www.dailymail.co.uk/femail/article-2438835/Wombs-rent-India-Inside-house-surrogates-poverty-stricken-women-carry-babies-wealthy-foreigners.html>
- Knopoff, Katherine A. (1991). Can a Pregnant Woman Morally Refuse Fetal Surgery. *California Law Review*, 79: 449-540.
- Macklin, Ruth (1990). Maternal-Fetal Conflict: An Ethical Analysis. *Women's Health Issues*, 1: 28-30.
- Mayoh, Lisa. (May 3, 2017). Couples are turning extra IVF embryos into jewellery. Kidspot. <http://www.kidspot.com.au/parenting/real-life/in-the-news/couples-are-turning-extra-ivf-embryos-into-jewellery>
- Michaels, Meredith (2000). Fetal Galaxies: Some Questions About What We See. In L. Morgan and M. Michaels (Eds). *Fetal Subjects, Feminist Positions* (pp. 113-132). Philadelphia: University of Pennsylvania Press.
- Mitchell, Lisa, M. & Georges, Eugenia (1998). Baby's first picture: The cyborg fetus of ultrasound imaging. In Davis-Floyd, R. & J. Dumit (Eds.) *Cyborg babies: From techno-sex to techno-tots* (pp. 107-124). New York: Routledge.
- Mutlu, Burcu (May 25, 2017). Tüp Bebek Tedavinizden Arta Kalan Embriolarınız İtinayla Mücevhere Dönüştürülür! 5 Harfliler blog. <http://www.5harfliler.com/embriolariniz-itinayla-mucevhere-donusturulur/>
- Oliver, Kelly (1989). Marxism and Surrogacy. *Hypatia*, V.4(3), Ethics & Reproduction (Autumn, 1989): 95-115.
- Paltrow, Lynn M. & Flavin, Jeanne (2013). Arrests of and Forced Interventions on Pregnant Women in the United States, 1973–2005: Implications for Women's Legal Status and Public Health. *Journal of Health Politics, Policy and Law*, Vol. 38(2): 299-343.
- Petchesky, Rosalind (2003). *Global Prescriptions: Gendering Health and Human Rights*. London: Zed Books.
- Purdy, Laura M. (1990). Are Pregnant Women Fetal Containers?. *Bioethics*, 4: 273-291.
- Radin, Margaret Jane (1987). Market In-alienability. *Harvard Law Review*, 100: 1848-1937.

Roberts, Dorothy (1999). *Killing the Black Body: Race, reproduction, and the meaning of liberty*. New York: Vintage Books.

Saletan, William. (September 11, 2008). Full metal Socket: How seniors became cyborgs. Slate Magazine.

Toprak, Zafer (Mayis 2017). Erken Cumhuriyet, kürtaj, ya da iskat-i cenin, *Toplumsal Tarih*, 281: 50-61.